

150 Години от гибелта на братя Миладинови

Димитър (1810–1862) и Константин (1830–1862) Миладинови са видни български възрожденски книжовници, фолклористи и борци за църковна и национална независимост. Техният жизнен път и патриотична дейност по време на Българското възраждане са взаимно свързани.

ЖИЗЕН ПЪТ

Двамата братя са родени в гр. Струга в семейството на грънчаря Христо Миладинов и неговата съпруга Султана Миладинова. Поради липса на финансови средства родителите са принудени да изпратят по-големия син Димитър като послушник в манастира „Св. Наум“. Съвсем скоро той напуска светата обител и през 1829 г. се записва в гръцкото училище в Охрид. Благодарение на своето старание младежът е назначен за учител в Охрид през 1830 г., но само след две години заминава за Янина да продължи образованието си (1833–1836). Завръщайки се в Охрид, Димитър отново се посвещава на учителската професия, прилагайки нови методи на преподаване и разширявайки учебната програма (въвежда философия, аритметика, старогръцки, латински и френски език). С тази дейност родолюбивият младеж си спечелва враждебното отношение на гръцкия владика, който го принуждава да напусне Охрид (1839). След като учителствува една година в родния си град, Д. Миладинов се премества в Кукуш, където основава начално и класно училище.

Константин Миладинов

Константин Миладинов учи първоначално при брат си в Струга, Охрид и Кукуш, след това в гръцката гимназия в Янина (1844–1847), а през 1849–1852 г. следва гръцка филология в Атинския университет.

Двамата братя стигат до заключението, че най-важното условие за съхраняване на българската нация е развитието на образованието и преподаването на български език в училищата. Д. Миладинов не крие огорчението си, че живеещите в Македония българи учат на гръцки език и се наричат гърци. Наред с това, той е обезпокоен за съдбата на българските пергаментови ръкописи в България, тъй като гръцките архиереи използват ръкописите за разпалване на манастирските пещи.

Водени от желанието си да запазят българското национално самосъзнание у своите сънародници, Димитър и Константин се заемат със събиране на материали за българската култура, бит и фолклор, както и български народни песни и умотворения от Македония. Същевременно по време на Кримската война (1853–1856) Д. Миладинов обикаля съседните славянски земи (Босна и Херцеговина, Сърбия) и изучава

техния език, фолклор и обществен живот.

В края на 1856 г. Д. Миладинов се завръща в родния край и започва енергична борба за въвеждане на български език в училищата. Наред с това той оглавява движението за признаване на самостоятелна българска църква, противопоставяйки се на асимилаторската политика на гърците. Д. Миладинов става активен дописник на „Цариградски вестник“ (1860). По молба на българската народна община в Цариград той обикаля Македония, за да събира помощ за построяването на българската църква в Цариград. Нападките на фанариотите го принуждават да се мести непрекъснато — в Кукуш (1857–1859), Струга (1859), Охрид (1860–1861).

След като за кратко време работи като учител, през 1856 г. К. Миладинов е изпратен в Русия със съдействието на брат си и на Руското посолство в Цариград да продължи образованието си. Пребивайки известно време в Одеса, Киев и Смоленск, Константин се записва в Историко-филологическия факултет на Московския университет като стипендиант на Българското настоятелство. По време на престоя си в Русия Константин Миладинов поддържа активни контакти с членовете на Славянския комитет в Москва Юрий Самарин, Алексей Хомяков, Сергей Аксаков, Михаил Погодин, които се отнасят със симпатии към българското националноосвободително движение.

В Русия К. Миладинов, поддържа връзки с Г. Раковски, Л. Каравелов, Н. Бончев, Р. Жинзифов, С. Филаретов, сътрудничи на списание „Братски труд“, „Български книжици“, вестник „Дунавски лебед“, където печата първите си стихове.

„БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ“

Главната грижа на Константин Миладинов по време на престоя му в Русия е подготовката за издаването на сборника „Български народни песни“. Още при заминаването си от България той взема със себе си събраните дотогава от него и от брат му в Македония народни песни и фолклорен материал, които започва да обработва. За съжаление българските народни песни не предизвикват голям интерес сред руските учени. На път за родния си край К. Миладинов минава през Виена, където се запознава с хърватския епископ Йосиф Щросмайер (1815—1905), който го поощрява да издаде сборника с народни умотворения и му обещава материална подкрепа. Хърватският епископ дава огромната за времето сума от 70 000 гроша. Втората половина на 1860 и първите месеци на 1861 г. Константин Миладинов посвещава изцяло на подготовката, редактирането и отпечатването на песните. Издаденият през юни 1861 г. в гр. Загреб сборник е посветен на Й. Щросмайер, а К. Миладинов му изпраща специално благодарствено писмо. Сборникът „Български народни песни“ представлява огромна съкровищница от знания, понеже освен 660-те народни песни (в 12 раздела), в него са включени други фолклорни творби, групирани в следните раздели: „Сватбени обичаи“ и „Годишни обичаи“; „Игри“; „Предания“; „Собствени народни имена“; „Пословици“; „Вярвания“; „Гатанки“. Първото издание на сборника възлиза на 542 страници. След излизането на сборника гръцкият владика Мелетий успява да наклевети Д. Миладинов пред турските власти като „размирник на империята“ и през юни с. г. той е арестуван и затварян в Охрид, Битоля, Солун. К. Миладинов научава за задържането на брат си в гр. Загреб и вместо за Струга заминава за Цариград, където и той е арестуван. Опитите на българската колония в Цариград, както и на Й. Щросмайер чрез австрийското Министерство на външните работи, да бъдат освободени, остават без резултат. Димитър умира в Цариградския затвор на 18 януари 1862 г., а брат му Константин – четири дни

по-късно. Има съмнения, че двамата са били отровени.

ДЕЛОТО НА БРАТЯ МИЛАДИНОВИ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЧЕШКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЯ

Благородното дело на двамата родолюбиви братя прониква в чешките земи още преди излизането на сборника „Български народни песни“. През януари 1861 г. сп. „Lumír“ съобщава за предстоящото му отпечатване, а през есента на с. г. – за оказаната помощ от страна на Й. Щросмайер и за арестуването на „българския писател“ Миладинов. Според проф. Борис Йоцов, голямата популярност на издадения от двамата родолюбиви българи от Македония сборник се дължи на оживените културни контакти между Прага и Загреб – основните интелектуални стълбове на славянството в Хабсбургската империя. Смъртта на братя Миладинови привлича вниманието на чешките журналисти – в броя си от 28 март 1862 г. „Národní listy“ съобщава с нескрито съжаление за трагичната гибел на двамата „народни мъченици“, хвърляйки вината за това върху гръцкия архиепископ в Охрид. Пребиваващият през 60-те години на XIX в. в Прага „вечен студент“ Васил Д. Стоянов има главна заслуга за популяризиране на песните на братя Миладинови сред чешката интелигенция. Той провокира научния интерес към тях от страна на чешкия славист проф. Ян Гебауер, който публикува очерк за двамата български патриоти в сп. Lumír и превежда 60 от техните песни. Близо едно десетилетие по-късно журналистът в „Národní listy“ Йозеф

Холечек превежда над 100 от песните, откъси от които четете на литературна вечеринка, организирана от пражкото дружество „Художествена беседа“ през 1874 г.

В началото на 80-те години чешкият поет Сватоплук Чех посвещава поема на Димитър и Константин Миладинови („На Братя Миладинови“) по повод 20-годишнината от гибелта им. Пет години по-късно, през март 1887 г., академичното дружество „Българска седянка“ организира тържествена вечер в памет на братя Миладинови. По повод предстоящото културно събитие чешкият поет Сватоплук Чех пише специално посвещение.. Главният редактор на вестник „Národní politika“ Йозеф Тоужимски подготвя

сказка за живота и дейността на двамата братя. Няколко месеца по-късно сказката е отпечатана в чешкото списание „Zlatá Praha“. В уводните думи чешкият пътешественик отбелязва: „Тази година българският народ отбелязва четвърт век от мъченическата смърт на братя Миладинови, които имат огромен принос за неговото национално пробуждане.“

В своята монография „Братя Миладинови в Чехия“, издадена през 30-

те години на миналия век, проф. Борис Йоцов отбелязва, че именно делото и смъртта на двамата братя провокират интереса на чехите към Балканите и в частност, към съдбата на българския народ. Нещо повече, чрез издадените от тях песни в чешките земи прониква българската поезия, което дава тласък на чешко-българските литературни контакти.

д-р Красимира Мархалева
(използвани са материали от чешкия печат)

Димитър Миладинов